

*ФЕСЕНКО Світлана,
доцент, почесний професор кафедри
майстерності актора та режисури анімації
Харківського національного університету
мистецтв ім. І.П. Котляревського,
Харків, Україна*

ТРОСТИННА ЛЯЛЬКА НА ТЕРЕНАХ СУЧАСНОГО ТЕАТРУ АНІМАЦІЇ

Сьогодні всі театри ляльок країни захоплюються так званим “третім видом” за визначенням Х. Юрковського, де досить часто застосовуються живий план, маска, знак, метафора, тканина, предмет, вивідна лялька. “Третій вид” наповнений іншими формами, які запозичив сучасний театр ляльок в інших видах мистецтва, та рухається в напрямку збагачення виразних можливостей. Але оживлення вище зазначених форм у театрі ляльок, звичайно, можуть проживати в асоціативному ряді людини. Всі види, що їх застосовує на сцені сучасний театр анімації, мають бути наповнені певним емоційним станом, що втілюється в психофізичній дії, внаслідок чого глядач розуміє, що відбувається з персонажем. Якщо перед персонажем стоїть ціль, то яким чином він її досягає. І діє персонаж в людському асоціативному ряду, другого не існує.

В історії становлення та розвитку театру ляльок був період “натуралізму”, де ляльку створювали за подобою людини: зберігалися пропорції людського тіла, вигляд волосся наближався до природного, у ляльки кліпали очі, відкривався ротик, вона навіть могла палити тощо. Її “оживлення”, тобто рух і слово, вражали глядачів, і не лише дітей, а й дорослих.

Щоб досягти певного рівня ляльководіння, навчальний процес будується на вивченні та опануванні на практиці законів творчого процесу, а також засвоєння необхідних технічних навичок та вмій.

Підготовка майбутнього лялькаря починається з першого семестру, коли ляльки в руці ще немає, а студенти вже працюють над вправами, що сприяють розвитку та удосконаленню пластики руки. На цьому етапі руки майбутнього лялькаря тіль-

ки готують до роботи з лялькою, тому важливо звертати увагу студента на цілий ряд вправ на втілення рукою певного психофізичного та емоційного стану, що втілюється в запропонованих обставинах. Адже саме в цьому і полягає специфіка.

Лялькар все, що трапляється з персонажем, передає через руку, маніпулюючи потім будь-якою лялькою або предметом. Саме “оживлення” цього предмета і дивує глядача.

Робота над розвитком пластики рук на I семестрі, вправи на координацію дуже важливі – це підготовка для роботи з ляльками інших систем. Підготовлена рука студента може працювати над етюдом. Працюючи над етюдом, студент на практиці втілює “мову” сцени, тобто доносить думку, емоційний та психофізичний стан персонажа через дію. А це зовсім інші “мова”, яку студент не знає, а глядач повинен його зрозуміти. Глядач говорить, що вистава погана, лише в тому разі, коли він не розуміє, що відбувається на сцені, не ув’язує це в логічній послідовності. Вибудовуючи сценічну дію, треба мати на увазі, що повинен прочитати глядач. І саме через дію.

Етюд дуже важливий і складний етап в навчанні, який не дуже люблять студенти. У сценічному етюді обов’язково має бути подія, яка змінює цілі й завдання. Щоб придумати етюд, студенту необхідно багато знати, читати, спостерігати, розуміти, що буде цікаво глядачеві. Якщо студента хвилює якась проблема, яку він хоче винести на сцену, то вона має перегукуватися з навколишнім середовищем, тоді буде поєднання з глядачем.

Одна справа, коли на сцені діє жива людина – ми знаємо її пластику, поведінку, але коли актор через руку, через пластику ляльки доносить якусь думку, емоційний стан персонажа, це пересічну людину це вражає.

Щоб лялька “ожил”, її потрібно занурити в запропоновані обставини, визначити мету та побудувати наскрізну дію до цієї мети. Втілювати всі завдання лялькар може через певну пластичну дію, використовуючи рухові можливості тієї чи іншої системи ляльок. Щоб дія була переконливою, треба пройти об’ємний та працезатратний етап тренувань. Тростинна лялька технічно найскладніша з верхових ляльок, насамперед, для координації. Через конструктивну складність керування тростинною лялькою студенту неможливо в одному семестрі і освоїти

техніку, і вигадати та втілити етюд. Тому доречно цю роботу здійснювати в два семестри.

Будь-які вправи, що їх засвоїв студент з лялькою, доцільно наповнювати запропонованими обставинами, в яких лялька діє саме таким чином. В такий спосіб студент починає поєднувати елементи сценічної дії з засвоєними технічними вправами. Придумуючи етюд, можна відштовхнутися від вправи або ж байки, від якоїсь події, якогось враження... Головне, задаватися питанням: “про що ти хочеш сказати?”, “яку думку ти хочеш донести?” В цьому допомагає завдання на спостереження за людиною – чому вона так стоїть, який у неї психофізичний стан тощо.

В етюді, над яким працює студент, викладач одразу бачить його емоційність, темперамент, розвиток уяви. Уяву можна розвинути тільки читанням, тому що одне й те саме прочитане, а потім поставлене в театрі, зняте в кіно, втілене в образотворчому мистецтві – прочитується по-різному, а все це відбувається завдяки баченню й уяві людини мистецтва. І коли актор виходить на сцену, він цікавий глядачеві, насамперед, своєю вигадкою, фантазією та вмінням втілити її на сцені, яка є основою основ нашої професії.

І хоч який би вигляд мала наша лялька – квітка, що оживає і спілкується з Маленьким принцем, Мийдодір, що складається з голови-цеберки, тіла-штори та рук-кранів, зошита, що перетворюється на птаха і летить – всі вони, щоб ми повірили в їх анімацію, діють у відповідній людській пластиці, яка дає нам можливість зрозуміти, що відбувається і чому саме через цей предмет.

Актор – це філософ, який на все життя має зберегти дитячу цікавість до життя, вміння бачити проблеми та допомагати людям вирішувати їх та бути щасливими.

Якщо ви вже обрали професію актора, то ніколи не можна зупинятися у своєму професійному розвитку та удосконаленню.